

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Віра ЮХИМУК

Львівський державний університет фізичної культури

Мета дослідження: проаналізувати зміст та ефективність програм олімпійської освіти школярів загальноосвітніх навчальних закладів Російської Федерації.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, методи теоретичної інтерпретації (аналіз, синтез, узагальнення).

В статті проаналізовано та узагальнено програми олімпійської освіти школярів загальноосвітніх навчальних закладів сусідньою з Україною державою – Російською Федерацією. Встановлено, що впровадження олімпійської освіти у навчально-виховний процес російських школярів відбувається за різними програмами, які ефективно вирішують завдання олімпійської освіти.

Ключові слова: олімпійська освіта, школярі, загальноосвітні навчальні заклади, навчально-виховний процес, навчальні програми.

Постановка проблеми. Фізичне виховання є важливою складовою освітнього процесу дітей та підлітків. У цьому сенсі значним надбанням залишаються ідеали та цінності олімпійського руху.

Одним із засобів поширення знань про олімпійський рух, його історію та сучасність, олімпійські ідеали є олімпійська освіта, яка широкого поширення набула наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Ідея олімпійської освіти були закладені ще П'єром де Кубертенем у праці “Спортивна педагогіка” (1919) [5].

Вивчення змісту олімпійської освіти, як складової фізичної культури, зумовлене не лише питомими потребами олімпійського руху – підвищення рівня знань, але й вимогами сучасного суспільства – підвищення позитивного й дієвого ставлення до занять фізичними вправами.

Сьогодні олімпійська освіта набуває глобального характеру: в ряді країн вона введена до навчальних програм та реалізується в різноманітних формах. Показовим є те, що перша така програма розроблена і прийнята ще у 1976 році в Канаді. Тільки через вісім років аналогічна програма з'явилася в США, а в 1988 році – в Німеччині. Варто зазначити, що процес впровадження програм олімпійської освіти у навчально-виховний процес школярів охоплює все більшу кількість країн усіх континентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури показав, що вчені таких пострадянських країн як Азербайджанська Республіка, Греція, Російська Федерація, Білорусія, Литва, Латвія та ін. розпочали активну роботу щодо системного розв'язання організаційних, науково-методичних, програмних, кадрових проблем для покращення олімпійської освіти у загальноосвітніх навчальних закладах на початку 80-х років ХХ ст.

Значимо, що не залишилася осторонь цього процесу і українські вчені, про що свідчать публікації М.М. Булатової, В.Н. Платонова, А. Єфімова, К. Козлової, Я. Щербашина, М.О. Олійника, В.С. Ашаніна, В.Н. Кудиненка, О. Вацеби, В. Юхимук, Ю. Зайдового та ін. З огляду на розвиток олімпійської освіти у різних країнах світу, важливість формування національної системи олімпійської освіти не викликає сумніву. Саме тому, на нашу думку, на перший план постає проблема підвищення ефективності роботи з олімпійської освіти школярів на основі використання різноманітних форм і методів. При цьому первинним кроком вважаємо вивчення досвіду зарубіжних країн щодо впровадження олімпійської освіти в навчальних закладах для формування єдиної національної системи олімпійської освіти.

Наш аналіз показав, що однією з передових на пострадянському просторі в напрямку розвитку, впровадження та утвердження програм з олімпійської освіти у шкільну систему є Російська Федерація.

Вважаємо, що узагальнене вивчення впровадження програм олімпійської освіти школярів загальноосвітніх навчальних закладів Російської Федерації дозволить покращити національну систему шкільної олімпійської.

У цьому дослідженні, яке є частиною масштабної наукової праці ми поставили собі за мету проаналізувати програми олімпійської освіти школярів загальноосвітніх навчальних закладів російської Федерації.

Організація та методи дослідження. Дослідження виконувалося на теоретико-аналітичному рівні. Нами проаналізовано збірники наукових праць останніх років з проблем розвитку олімпізму та олімпійського руху, випущені в Російській Федерації („Олимпийское движение и социальные процессы”, Омск, 1995, Москва, 1999; „Человек в мире спорта”, Москва, 1998; матеріали міжнародного форуму „Молодежь – Наука – Олимпизм”, Москва, 1998, 2002; „Современный олимпийский спорт и спорт для всех” Москва, 2003 та ін.).

У процесі дослідження нами були використані такі **методи**: аналіз літературних джерел, методи теоретичної інтерпретації (аналіз і синтез, узагальнення).

Обговорення результатів. При безпосередній участі Національного олімпійського комітету (НОК) Російської Федерації (РФ) російська система олімпійської освіти школярів формується на державному рівні. Зауважимо, що при НОК РФ створено підрозділ, спрямований здійснювати організаційну роботу в напрямку формування системи олімпійської освіти у своїй країні. Вважаємо доцільним такий підхід. Сьогодні в РФ функціонує Управління олімпійської освіти, яким керує канд. пед. наук, доцент А.Т. Контанистов [7].

Варто зазначити, що у 1989 році вперше було розроблено експериментальну програму олімпійської освіти для учнів 8-х класів загальноосвітньої школи № 37 м. Челябінська. Для забезпечення навчального процесу по цій програмі були підготовлені для школярів два методичних посібники: “Історія олімпійського руху” та “Ода спорту. 10 уроків олімпізму”. Це були перші кроки, спрямовані на практичну реалізацію олімпійської освіти у навчально-виховному процесі школярів.

Вибір стратегії, адекватній розвитку РФ, залучення уваги керівних органів освітньої галузі щодо доцільності програм олімпійської освіти для школярів дозволила створити організаційну основу розвитку олімпійської освіти, закріплену спільним указом Міністерства освіти і НОК РФ від 5 березня 1994 року № 94 “Про організацію вивчення питань олімпійського руху і Олімпійських ігор у навчальних закладах різних типів”, а також узгодити систему конкурсних заходів на кращу загальноосвітню школу і професійно-технічне навчальне училище в галузі олімпійського спорту, кращого школяра-знавця олімпізму, кращий дитячий малюнок на олімпійську тематику [4; 7]. З того часу особливе місце в освітній стратегії російських загальноосвітніх шкіл на рівні з іншими предметами посідає олімпійська освіта.

Ця постанова зобов’язує навчальні заклади різних типів РФ “включити в діючі освітні навчальні програми з фізичної культури питання олімпійської тематики, наповнити олімпійським змістом теоретичну частину предмету “Фізична культура” [8, с. 122].

Зауважимо, що у 1996 році з грифом Міністерства освіти Російської Федерації видано Програму фізичного виховання учнів 1-11 класів, в яку було включено розділ “Основи олімпійських знань (8 клас)”. Знання олімпійської спрямованості також передбачені тематикою усної атестації у випускних 9-х та 11-х класах [9]. В цьому ж році було видано навчальний посібник для навчальних закладів “Твой олимпийский учебник”, міжнародна презентація якого відбулася на XXVI Іграх Олімпіад в Атланті [9].

Покажем також, на нашу думку, є і те, що у Волгоградському інституті фізичної культури активна підготовча робота Н.В Печерского та А.А. Сучіліна дозволила вченій раді цього вузу у 1994 році ухвалити рішення про відкриття кафедри олімпійської освіти, про включення в навчальний план олімпійської освіти самостійною навчальною дисципліною.

Лібералізація системи освіти Російської Федерації дозволяє широко застосовувати і варіативні компоненти навчання, які в більшості випадків стають авторськими та експериментальними програмами. Так, в багатьох містах та регіонах Росії (Москва, Волгоград, Воронеж, Оренбург, Смоленськ та ін.) ведеться чітка робота щодо впровадження курсу олімпійських знань в навчально-виховний процес учнів загальноосвітніх навчальних закладів [2].

Сучасні програми олімпійської освіти, що впроваджуються в загальноосвітні навчальні заклади РФ, можна розділити на дві групи залежно, від мети та завдань, на вирішення яких вони спрямовані – удосконалення системи знань, формування мотивації, вмінь та навиків (перший критерій), та від типу навчального закладу, в якому вони реалізовуватимуться – для дитячих садків, загальноосвітніх навчальних закладів, вищих закладів освіти фізкультурного профілю різного рівня акредитації та вищих закладів освіти не фізкультурного профілю різного рівня акредитації (другий критерій).

Одним з перших науковців Російської Федерації, хто почав вивчати проблеми олімпійської освіти є В.І. Столяров. Його бачення вирішення проблем олімпійської освіти знайшло своє відображення у програмі “СпАрт” (SpArt). Згідно з тлумаченням автора, ця назва походить від трьох англійських слів: “Spiritualiti” (духовність), “Sport” (спорт), “Art” (мистецтво), чим і пояснюється головна ідея проекту: “підвищення духовно-моральних та естетичних цінностей спорту, його гуманізація і інтеграція з мистецтвом” [9].

В 1991 році розпочався перший етап практичної реалізації проекту, в якому взяли участь десятки педагогів з усієї країни.

Варто зазначити, що проект “СпАрт” містить цілий ряд програм, які орієнтовані на дошкільні, загальноосвітні навчальні заклади, заклади для реабілітації людей з обмеженими фізичними та інтелектуальними можливостями “Інва-СпАрт” тощо [9].

В результаті узагальнення російського досвіду впровадження програм олімпійської освіти в загальноосвітні навчальні заклади та здійснивши ряд наукових досліджень щодо встановлення рівня знань школярів старших класів щодо олімпійського руху, російська дослідниця М. Антипова пропонує свій варіант шкільної програми олімпійської освіти. Автор вважає, що олімпійська освіта школярів повинна реалізуватися шляхом введення в навчальний план нового гуманітарного теоретичного предмету. Назва “Історія і теорія олімпізму”, на думку автора, цілком відображає зміст цієї навчальної дисципліни. Запропонована програма спецкурсу “Історія і теорія олімпізму” для учнів 10-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів розрахована на 102 навчальні години. Її зміст передбачає поглиблене вивчення історії Олімпійських ігор та теорії олімпізму і є логічним продовженням олімпійської освіти після базового рівня, отриманого в початкових та середніх класах загальноосвітньої школи. Програма представляє собою експериментальний варіант, який пройшов апробацію і успішно впроваджений у навчальний план загальноосвітньої школи № 108 м. Санкт-Петербурга.

Програма спецкурсу “Історія та теорія олімпізму” має 6 тематичних розділів: 1) “Античні Олімпійські ігри” (15 год.); 2) “Відродження Олімпійських ігор” (27 год.); 3) “Олімпійська хартія, атрибутика, ритуали” (8 год.); 4) “Зародження олімпійського руху в Росії” (10 год.); 5) “Вітчизняний олімпійський рух. 1851 – 1927 рр.” (21 год.); 6) “Новітня історія олімпійського руху” (20 год.).

М. Антипова наголошує на тому, що діючи в практиці загальноосвітніх навчальних закладів спроби вирішити завдання олімпійської освіти тільки в рамках програм інших навчальних дисциплін (фізичної культури, історії, валеології, іноземних мов тощо), швидше за все, не є перспективними і науково обґрунтованими. На думку російського науковця будь-який міжпредметний курс забезпечує засвоєння школярами тільки окремих, фрагментарних знань з олімпізму і не дозволить сформувати стійкі ціннісні орієнтації до фізичної культури і філософії олімпізму загалом. Проводити теоретичний курс тільки за рахунок часу, відведеного на заняття фізичними вправами, на думку автора, не можливо [2].

Загалом ми позитивно оцінюємо розроблену М. Антиповою програму олімпійської освіти для школярів, оскільки вона спрямована не тільки на підвищення інтелектуального рівня, але і на поширення олімпійського руху серед учнівської молоді, залучення школярів до ідеалів та цінностей олімпізму, до активних занять фізичними вправами. Тематичні розділи програми, на нашу думку, повністю висвітлюють історію Олімпійських ігор, олімпійського руху.

Однією із головних відмінностей цієї програми, на нашу думку, є те, що в ній реалізується зв'язок теорії з практикою, коли школярі отримують початкові педагогічні навички, проводячи олімпійські уроки в початковій та середній ланці шкільної освіти. Одночасно для школярів ці уроки є і своєрідною орієнтуючою педагогічною практикою, що, в свою чергу, дозволяє випробувати свої педагогічні якості, що може стати в пригоді випускникам при виборі майбутньої професії.

Поряд з достатньо традиційними та обов'язковими розділами олімпійської освіти (історія та філософія олімпізму, ідеали і цінності олімпійського руху, принципи олімпійської Хартії тощо) окреслені нові сфери: спорт і довкілля (охорона довкілля як сфера олімпійського руху, співробітництво з екологічними організаціями); спорт в соціальному контексті (спорт і політика, спорт і економіка) тощо. На думку А.Г. Єгорова (2002), зазначену тематику також доцільно висвітлювати в програмах навчальних закладів. Ведучи мову про загальноосвітні навчальні заклади, то в РФ, як показує досвід деяких смоленських шкіл, ефективно гармоніюють два напрями олімпійської освіти: контекстного (на основі використання міжпредметних зв'язків) і безпосереднього (на уроці фізичного виховання) [4].

Ми також вважаємо, що такі теми, які висвітлюють взаємозв'язок спорту з політикою, економікою, екологією, проблеми олімпійського руху (вживання допінгу, дискримінація та ін.) доцільно вивчати, проте, на нашу думку, зазначену тематику доцільно включати у тематичний план в старшому шкільному віці, коли в учнів сформувалося аналітичне мислення і вони здатні об'єктивно оцінити чи пояснити те чи інше суспільно-економічне явище.

Окрім впровадження програм олімпійської освіти шляхом введення окремих уроків олімпійської спрямованості, реалізації міжпредметних зв'язків, безпосередньо на уроці фізичного виховання Ю.М. Чернецький розробив серію уроків олімпійської освіти для класних годин, котрі проводять з школярами класні керівники [10].

На нашу думку, запропонований Ю.М. Чернецьким механізм впровадження олімпійської освіти у навчально-виховний процес може розглядатися виключно як варіант, доповнення до основної програми. Зазначимо, що річним планом виховних заходів визначені теми, проте реалізація цього механізму можлива за рахунок введення у річний план виховних заходів олімпійської спрямованості за пропозиціями класних керівників. На нашу думку, висвітлення тем олімпійської спрямованості класними керівниками не може бути основою, оскільки вивчення окремої, фрагментарної інформації з олімпізму не сприяє формуванню стійких ціннісних орієнтацій до фізичної культури і олімпійського руху.

Нами проаналізована також модель олімпійської освіти школярів, розроблена Г. Петлеваним, що включає в себе дві системи: 1) теоретичних занять; 2) практичних навчальних та позаурочних занять. Система теоретичних занять передбачає курс "Основи олімпійських знань"; теоретичний розділ програм з фізичної культури; теми з питань здорового способу життя; діяльність олімпійського клубу (лекції, екскурсії, бесіди); проведення тематичних класних годин.

Система практичних навчальних і позаурочних занять передбачає впровадження в навчальний план нового предмету "Основи олімпійських знань" та збільшення обсягу годин на предмет фізична культура, до якої входять: проведення уроків здоров'я, фізкультурно-оздоровчу і спортивну роботу; організацію секцій з видів спорту; діяльність олімпійського клубу "СпАрт-Еллада" та наукового гуртка школярів; проведення змагань, днів здоров'я, туристичних походів, спартіанських ігор (поєднання спорту і мистецтва), класних годин на олімпійську тематику, щорічних конкурсів знавців олімпізму; створення спеціалізованих класів.

Про достатньо високий рівень ефективності такої моделі олімпійської освіти свідчить успішність школярів з курсу "Основи олімпійських знань" і їхні оцінки на екзамені з фізичної культури. Переважна більшість (85 %) школярів володіють достовірною інформацією про гуманістичний, соціально-культурний потенціал спорту, 94 % опитаних високо оцінюють роль і значення Олімпійських ігор.

Зауважимо, що у Російській Федерації розроблена і апробована також програма з історії фізичної культури, олімпійського руху для школярів 5–11 класів загальноосвітніх шкіл різного типу і підпорядкування: 1 година в тиждень або 1 година факультативного заняття (34 години на рік). Програма побудована на основі обов'язкового мінімуму курсу з історії від найдавніших часів до наших днів, включаючи історію розвитку олімпійського руху. Цей інтегрований курс з історії фізичної культури, олімпійського руху об'єднав знання з історії, історії педагогіки, культури, теорії та методики фізичного виховання, спортивно-педагогічних дисциплін та гігієни. На цих уроках вчителі історії залучають школярів до ідеалів і цінностей олімпізму, олімпійського

руху, а також до спадщини П'єра де Кубертена, активно проводять пропагандивну роботу щодо здорового способу життя, важливості фізичної культури і спорту.

Як засвідчили результати дослідження російських вчених, після закінчення курсу у школярів змінилося ставлення до занять фізичною культурою (на початку експерименту позитивно оцінювали цей вплив 52,8 % респондентів, а після використання інтегрованої програми – 64,2 % учнів, а щодо впливу на комунікабельність відповідно 45,2 % та 58 %) [1].

Висновки

1. Розробка навчальних програм олімпійської освіти Російської федерації є позитивним явищем в розвитку системи олімпійської освіти школярів, оскільки таким чином не лише поширюється та популяризується олімпійський рух, але й відбувається залучення школярів до занять фізичними вправами.

2. Більшість авторів підтверджують позитивний вплив олімпійської освіти на вирішення загальних завдань навчально-виховного процесу учнів, пов'язаних з їх оздоровленням і фізичним удосконаленням, з підвищенням їх рівня успішності, розвитком творчих можливостей.

3. Російські дослідники вказують на необхідність впровадження програм олімпійської освіти для школярів. В РФ проведені численні експериментальні дослідження, які підтверджують їх значущість та ефективність щодо підвищення рівня освіченості, формування позитивного ставлення до фізичної культури, спорту, здорового способу життя.

Література

1. Аллакаєва Л.М. Роль и место интегрированной программы по истории физической культуры, олимпийского и спартанского движения в системе школьного образования //Международный научный конгресс "Олимпийский спорт и спорт для всех". – Минск, 2003. – 60 с.

2. Антипова М. Образовательная программа "История и теория олимпизма" для учащихся 10 – 11-х классов общеобразовательной школы // Материалы Международ. форума „Молодежь – Наука – Олимпизм”. – М., 1998.– С. 39 – 40.

3. Дубенчук А. Стандарт потрібен, але... // Фізичне виховання в школі. – 1998. – № 1. – С. 10 – 12.

4. Єгоров А.Г. Олимпийское образование: становление системы //Материалы конф. „Практика олимпийского образования в рамках II Международ. форума” Молодежь – Наука – Олимпизм. – М., 2002. – С. 109 – 111.

5. Олімпійська освіта: Методичні рекомендації / За заг. ред. М.М. Булатової. – Київ, 2002. – 37 с.

6. Петлеваный Г. Из опыта реализации спартиансткой системы олимпийского образования школьников //Материалы Международ. форума „Молодежь – Наука – Олимпизм”. – М., 1998.– С. 179 – 181.

7. Родиченко В. Организационно-методическая концепция олимпийского образования в России: авторский анализ реализации //Практика олимпийского образования: Материалы конф.– М.: Сов спорт, 2002. – С. 121 – 125.

8. Симаков Ю.П. Формирование системы олимпийского образования в Сибирском регионе //Материалы конф. „Практика олимпийского образования в рамках II Международ. форума” Молодежь – Наука – Олимпизм. – М., 2002. – С. 122 – 124.

9. Столяров В.И., Баринова И.В. Система олимпийского образования, воспитания и обучения молодежи (содержание и пути формирования) //Материалы конф. „Практика олимпийского образования в рамках II Международ. форума” Молодежь – Наука – Олимпизм. – М., 2002. – С. 125 – 127.

10. Шапоренкова О.В. Олимпийское образование во внеклассной работе с учащимися //Материалы конф. „Практика олимпийского образования в рамках II Международ. форума” Молодежь – Наука – Олимпизм. – М., 2002.– С. 127 – 128.

АНАЛИЗ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ ОЛИМПЕЙСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Вира ЮХЫМУК

Львовский государственный университет физической культуры

Цель исследования: проанализировать содержание та эффективность программ олимпийского образования школьников общеобразовательных учебных заведений Российской Федерации.

Методы исследования: анализ литературных источников, методы теоретической интерпретации (анализ и синтез, обобщение).

В статье проанализировано та обобщено программы олимпийского образования школьников общеобразовательных учебных заведений Российской Федерации. Установлено, что внедрение олимпийского образования у учебно-воспитательный процесс российских школьников проходит за разными программы, которые эффективно решают задачи олимпийского образования.

Ключевые слова: олимпийское образование, школьники, общеобразовательные учебный заведения, учебно-воспитательный процесс, учебные программы.

ANALYSIS OF OLYMPIC EDUCATION PROGRAMS OF PUPILS OF GENERAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF RUSSIAN FEDERATION

Vira YUKHYMUK

Lviv State University of Physical Culture

The aim of research: to analyse maintenance and efficiency of the programs of Olympic education of schoolboys of general educational establishments of a Russian Federation.

Methods: analysis of literary sources, methods of theoretical interpretation (analysis, synthesis, generalization).

Abstract. In the article the programs of Olympic education of pupils of general educational establishments of the neighboring with Ukraine state – Russian Federation are analyzed and generalized. It is set that implementation of Olympic education in an educational process of the Russian pupils accomplishes by different programs which decide the tasks of Olympic education effectively.

Key words: Olympic education, pupils, general educational establishments, educational process, education programs.